

החזקת חיות בר וערכי טבע מוגנים בשבייה

מסמך מדיניות

רשות הטבע והגנים בישראל

תוכן העניינים

3	רקע.....
3	מטרת המסמך.....
3	מבוא.....
3	עקרונות המדיניות.....
4	הוראות כלליות.....
4	הוראת מעבר.....
5	פרק א: מדדים לקביעת המינים שהחזקתם תותר במתקנים שונים.....
5	פרק ב: סיווג מתקנים להחזקת חיות בר וערכי טבע מוגנים.....
5	א. היתר סוג 1: גן חיות.....
6	ב. היתר סוג 2: פינת חי (רמה א).....
7	ג. היתר סוג 3: פינת חי בסיסית (רמה ב).....
8	ד. היתר סוג 4: מקלט לחיות בר ולערכי טבע מוגנים.....
8	ה. היתר סוג 5: חי-בר.....
9	ו. היתר סוג 6: מוסד מחקר לניסויים בבעלי חיים.....
9	ז. היתר סוג 7: חוות גידול מסחרית.....
10	ח. היתר סוג 8: מתקן המשמש לסחר בחב"מ ובעט"מ ובמוצריהם.....
10	ט. היתר סוג 9: מדריך או מטפל בעזרת חב"מ ועט"מ.....
11	י. היתר סוג 10: מגדל מיוחד.....
12	יא. היתר סוג 11: מגדל פרטי.....
12	יב. היתר סוג 12: אקווריום תצוגה (Sea World / Aquarium Zoo).....
13	יג. היתר סוג 13: תחנת מעבר לחב"מ ולעט"מ פגועים.....
14	פרק ג: הוראות לעניין צורת ההחזקה.....
14	התצוגה: מבנה, הרכב, טיפול ורווחה.....
14	א. המבנה הפיזי של התצוגה.....
15	ב. הרכב התצוגה.....
15	ג. תזונה.....
15	ד. שמירה על ניקיון והיגיינה.....
16	הטיפול הווטרינרי.....
16	א. היתר סוג 1 (גן חיות).....
16	ב. היתרים מסוג 2, 3, 4, 5, 7 (פינות חי, מקלט לחב"מ ולעט"מ, חי-בר, חוות גידול מסחרי).....
16	ג. חנויות לממכר חב"מ ועט"מ.....
16	פרק ד: הוראות לעניין ניהול.....
16	א. רבייה.....
17	ב. רישום, סימון ודיווח.....
18	ג. העברת חיות בר וערכי טבע מוגנים מחזקת אדם לאדם אחר.....
18	ד. נידוד חיות בר להדרכה ולטיפול.....
18	ה. דיווח על אירועי בריחה או גניבה.....
18	נספחים
18	נספח 1: "הרשימה הלבנה".....
18	נספח 2: הגדרת מינים מסוכנים.....
19	נספח 3: הנחיות להעברת חב"מ ועט"מ (בתוך הארץ).....
19	נספח 4: הנחיות לטיפול רפואי מונע.....
19	נספח 5: הנחיות לסימון חב"מ ועט"מ בשבייה.....
20	נספח 6: הנחיות להגבלת רבייה של חב"מ ועט"מ.....
20	נספח 7: השתלמות הנדרשת להכרה ב"מטפל מוסמך".....
20	נספח 8: תוכנית עבודה.....
21	נספח 9: השתלמות הנדרשת להכרה ב"מטפל מיוחד".....
21	נספח 10: הנחיות לכתיבת תיק ניהול סיכונים.....

רקע

חיות בר וערכי טבע מוגנים מוחזקים בשבייה מטעמים שונים. מסמך זה מציג את מדיניות הרשות לשמירת הטבע והגנים הלאומיים (להלן: הרשות) בנוגע להחזקת חיות בר וערכי טבע (פרטים חיים) בשבייה. המדיניות מתבססת על חוקים אלו: החוק להגנת חיית הבר התשט"ו-1955 (להלן: החוק להגנת חיית הבר), חוק גנים לאומיים שמורות טבע, אתרים לאומיים ואתרי הנצחה התשנ"ח-1998 (להלן: חוק גנים ושמורות), חוק צער בעלי חיים (הגנה על בעלי חיים) תשנ"ד-1994 (להלן: חוק צער בעלי חיים), וכן על התקנות שהותקנו מכוח חוקים אלו ועל אמנות בינלאומיות, לרבות אמנת CITES.

מטרת המסמך

המסמך נועד להתוות את הדרך להסדרת ההחזקה בשבייה של חיות בר מוגנות (להלן: חב"מ) ושל ערכי טבע מוגנים (להלן: עט"מ) כדי שתספק מענה מיטבי ככל האפשר הן על צרכי שמירת הטבע והן על צרכי החיות המוחזקות בשבייה. במסמך מובהר אלו מיני חב"מ ועט"מ חיים מותרים בהחזקה, למי מותרת החזקתם ומהם התנאים הנדרשים לכך.

מבוא

ככלל, מקומן של חיות בר וערכי טבע הוא בטבע. החזקת חב"מ ועט"מ חיים בשבייה מותרת כשיש בה כדי לתרום לשמירת הטבע באמצעים אלו: שיקום ושימור מינים, קיום גרעיני רבייה לצורך שחרור לטבע, שיקולי צער בעלי חיים וכדומה. כמו כן מותרת החזקתם לצורכי מחקר, חינוך, והגברת המודעות לשמירת טבע.

החזקת חיות בר וערכי טבע לגידול כתחביב ולסחר מקרבת את בעלי החיים אל האדם ויש בה כדי לתרום להעלאת מודעות הציבור לשמירת טבע ולמניעת פגיעה בחיות בר. עם זאת, המדיניות מושתתת על התפיסה שלא כל ערך טבע ומין של חיית בר מתאים להחזקה בידי כל אדם ובכל מתקן, לכן המסמך מסווג קבוצות של מיני חיות בר וערכי טבע ומתקני החזקה, וקובע אלו מינים אפשר להחזיק בכל מתקן ובאלו תנאים.

מדיניות זו משקפת את דרישות רשות הטבע והגנים בישראל ואינה גורעת מהחובה לעמוד בדרישות אחרות הקבועות בכל דין בקשר להחזקת בעלי חיים ולסחר בהם, לרבות חוק צער בעלי חיים ותקנותיו, פקודת מחלות בעלי חיים, חוק רישוי עסקים, ועוד.

עקרונות המדיניות

מסמך המדיניות דן בשני היבטים עיקריים: היבט שמירת הטבע והשפעת ההחזקה בשבייה על אוכלוסיות חיות הבר, והיבט רווחת הפרט המוחזק בשבייה, והוא קובע הוראות שמטרתן להבטיח שחיית הבר תוחזק בתנאים ראויים, כלומר בתנאים שיספקו את צרכיה הגופניים, ההתנהגותיים והחברתיים באופן שימנע ממנה סבל, ויאפשר לה לקיים התנהגות קרובה ככל האפשר להתנהגותה בטבע בהתאמה למגבלות הנגזרות מהחזקתה בשבייה.

ההוראות המפורטות להלן מתבססות גם על התקנות שהותקנו מכוח חוק צער בעלי חיים ונסמכות על הרצון לספק את צרכי בעלי החיים בחמישה תחומים עיקריים:

1. סביבה מתאימה.
2. מזון ומים בכמות ובאיכות מספיקים.
3. קיום מירב מרכיבי ההתנהגות הנורמלית/טבעית.
4. הגנה מפחד ועקה וסיפוק מחסה מוגן.

5. מענה הולם לצרכים בריאותיים.

הוראות כלליות

- א. לא תותר החזקת חב"מ ועט"מ שנלכד בבר (בארץ או בחוץ לארץ), למעט במקרה אחד מאלה:
1. הלכידה בארץ נעשתה על פי היתר מן הרשות.
 2. מצב החיה או מצב אוכלוסיית הבר שלה לא אפשר את השבתה לטבע.
 3. מקור החיה בבר בחוץ לארץ והיא יובאה לארץ על פי היתר מהרשות.
- ב. פרטים ממינים זרים (שאינם ממיני חיות בר וערכי טבע מקומיים) שיש חשש שאם יגיעו לטבע הם יהפכו למינים פולשים או יהוו סיכון אקולוגי או סיכון לאדם, יותרו להחזקה (אם הוחלט להתירה) רק במתקנים הולמים ורק לאחר שימולאו תנאים נוספים על אלה הקבועים בנוהל זה, שנועדו למנוע את בריחתם ו/או צמצום הסכנה הנשקפת מהם. תנאים אלו ייקבעו על ידי הרשות לגופו של כל מקרה.
- ג. לא תותר החזקת חיית בר מוגנת ממין מקומי למטרת סחר או לשם גידול על ידי אדם פרטי.
- ד. ניתן לאשר החזקה של חב"מ ועט"מ ממין מקומי לצורכי מחקר בהתחשב באופי המחקר, במין בעל החיים ובזמינות המקורות שמהם אפשר לקבל פרטים.
- ה. אין בשיוך לאחד הסיווגים שיפורטו במסמך זה כדי לחייב את הרשות לתת היתר להחזקת מין כלשהו, וכל בקשה תידון לגופה.
- ו. לכל חריגה ממדיניות זו יידרש אישור של ועדה שתורכב מנציג חטיבת אכיפה ונציג חטיבת מדע (להלן: ועדת חריגים). אם לא תהיה הסכמה יובא העניין להכרעת מנהלי שתי החטיבות ומנכ"ל או סמנכ"ל רשות הטבע והגנים.

הוראת מעבר

גורם שערב כניסתה לתוקף של מדיניות זו החזיק כדין חב"מ ועט"מ ולאחר פרסום המדיניות אינו עומד בתנאים שיפורטו להלן, יוכל להמשיך ולקבל היתר להחזקת החיה לתקופה של שנתיים מיום כניסת המדיניות לתוקף (להלן: תקופת המעבר). עד תום תקופה זו יידרש מבקש ההיתר לעמוד בתנאים לקבלת היתר להחזקת בעל החיים כמפורט להלן או להודיע בכתב לרשות שהוא אינו מעוניין או אינו מסוגל לעשות זאת. לא עמד בתנאים לקבלת ההיתר תפעל הרשות בהתאם לשיקול דעתה הבלעדי.

פרק א: מדדים לקביעת המינים שהחזקתם תותר במתקנים שונים

- א. מעמד המין בנספחי אמנת CITES¹ (להלן: האמנה): מינים המופיעים בנספח I של האמנה יותרו להחזקה רק במתקנים אלו: גני חיות, אתרי חי-בר, פינות חי, מקלטים לחיות בר וכן אצל מגדלים מיוחדים (הגדרות המתקנים יפורטו בסוגי ההיתרים למטה).
- ב. סיווג בספר האדום של ה-IUCN²: מינים בסכנת הכחדה בשתי הקטגוריות הגבוהות (EN ו-CR) יותרו להחזקה בגני חיות, במקלטים לחיות בר ובאתרי חי-בר.
- ג. לא תותר החזקת יונקים ימיים למיניהם.
- ד. בעלי חיים מסדרת הקופאים (פרימאטים) יותרו להחזקה בגני חיות, במקלטים לחיות בר ובמוסדות מחקר³.
- ה. מינים העלולים לסכן בני אדם (ומפורטים בנספח 2, להלן מינים מסוכנים) יותרו להחזקה בגני חיות, בפינות חי, באתרי חי-בר ומוסדות מחקר בכפוף להצגת תיק ניהול סיכונים (להלן: תיק ניהול סיכונים) שהרשות תאשר (כמפורט בנספח 10). רשימת מינים המותרים להחזקה אצל כל סוג מגדל (להלן: מינים מותרים להחזקה) תתפרסם באתר האינטרנט של הרשות ובה מינים המותרים בייבוא מסחרי לישראל (להלן: הרשימה הלבנה), וייתכן שיותר להחזיק בעוד מינים, לפי שיקולי הרשות. רשימת מינים המותרים להחזקה אצל מגדל פרטי ואינם דורשים הסדרת היתר החזקה תתפרסם באתר האינטרנט של הרשות בסעיף "היתר החזקה כללי בחב"מ ועט"מ" (להלן: היתר החזקה כללי) ותתעדכן לפי הצורך. יודגש כי הרשות תוכל להחמיר על התנאים המוזכרים כאן, בהתאם לשיקוליה.

פרק ב: סיווג מתקנים להחזקת חיות בר וערכי טבע מוגנים

א. היתר סוג 1: גן חיות

- גן חיות הוא מתקן פתוח לביקור הציבור הרחב והוא מחזיק תצוגה של חיות בר ושל ערכי טבע לשם חינוך, שימור וחקר מינים.
- בגן חיות צריכים להתקיים תנאים אלו:
1. עליו להפעיל מערך חינוכי מוסדר ובכללו תכניות כתובות וכן להציג שלטי הסבר ומידע על כל תצוגה במתקן.
 2. עליו להשתתף בפרויקטים מקומיים או בינלאומיים ולתרום לפעילויות המקדמות שמירת טבע.
 3. עליו לנהל את אוספי חב"מ ועט"מ על פי תכנית עבודה רב-שנתית שתיבנה בהתאם לנספח 8 למדיניות (להלן: תכנית עבודה) ולהציגה לרשות על פי דרישתה.

¹ Convention on International Trade in Endangered Species

² <https://www.iucn.org>

³ גידול והחזקה נאותה של קופאים הם מורכבים ודורשים ניסיון וידע. החזקתם עלולה לסכן בני אדם ומחייבת מתקנים ייעודיים והעסקת וטרינר קבוע וכוח אדם מקצועי ויציב. על מנת לפתור את בעיית הקופים המוחזקים בבדידות (החזקה בבדידות היא הפרה של חוק צער בעלי חיים), הרשות תפעל לאיחוד פרטים מכמה מקומות.

4. עליו לנהל רישום עדכני ומפורט של כלל בעלי החיים בגן החיות בעזרת תוכנת מחשב ייעודית, רצוי בתוכנת ZIMS. הרישום כולל מידע אישי, סימני זיהוי, בעלות, היסטוריה דמוגרפית, היסטוריה רפואית ועוד על פי הנחיות הרשות המופיעות במסמך זה למטה. הרישום יתבצע ברמת הפרט. רישום ברמת קבוצה או מין יותר רק במקרים בהם תוצג הנמקה להעדר יכולת זיהוי פרטני.
5. עליו לבצע נתיחה לאחר המוות בכל אירוע מוות של חב"מ ועט"מ שאירע בתחומו, אלא אם ימצא הווטרינר האחראי שאין צורך (למשל אם סיבת המוות ברורה או מצב הגופה אינו מאפשר נתיחה).
6. עליו להחזיק מרפאה שתאפשר טיפולים וניתוחים בסיסיים (ראו הוראות לעניין הטיפול הווטרינרי במסמך זה).
7. מקום גן החיות צריך להיות קבוע ועליו להחזיק ברישיון עסק.
8. עליו להשתייך לארגון מקומי או בינלאומי של גני חיות ולהחליף ידע עם גופים חיצוניים העוסקים בשמירת טבע או בגידול חיות בר וערכי טבע. ארגונים העונים על הגדרה זו יאשרו על ידי הרשות לאחר בחינת תנאי הקבלה לחברות בארגון ובדיקה כי מדובר בארגון פעיל. רשימת ארגוני גני החיות המוכרים לצורך זה על ידי הרשות תפורסם באתר האינטרנט של הרשות ותעודכן לפי צורך.
9. עליו להיות מוגן מבריחת בעלי חיים בצורה מותאמת למינים המוחזקים בו, ועליו להיות מאויש בשומר בכל שעות היממה.
10. עליו להעסיק צוות עובדים שבו:
 - א. מנהל כללי בהיקף חצי משרה לכל הפחות.
 - ב. מטפל אחראי בהיקף משרה מלאה, בעל חמש שנות ניסיון מקצועי לכל הפחות בגידול חב"מ ועט"מ מהמינים הרלבנטיים, ומוסמך לפי נספח 7 להלן.
 - ג. מטפל מחליף בהיקף משרה מלאה בעל שלוש שנות ניסיון לפחות בגידול חב"מ ועט"מ מהמינים הרלבנטיים, ומוסמך לפי נספח 7 להלן.
 - ד. רופא וטרינר בעל ידע ואמצעים מתאימים. הווטרינר יהיה במקום או זמין לקריאה בכל עת ויפעל לפי הוראות השירותים הווטרינריים. הרופא יהיה אחראי להכנת תוכנית טיפולים ויהיה שותף בבניית תוכנית העבודה.
 - ה. מנהל אוסף זואולוגי בעל תואר אקדמי מוכר בתחום רלוונטי או בעל ניסיון של יותר מ-5 שנים בעבודה במתקן המטפל במגוון מינים דומה. על מנהל האוסף להיות שותף בבניית תוכנית העבודה.
 - ו. איש צוות העוסק בחינוך ובפיתוח תוכניות הדרכה ותכני השילוט במתקן. על התוכניות לעסוק גם בשמירת טבע.
 - ז. צוות העוסק בהדרכה.
 - ח. צוות טכני זמין לקריאה בכל עת ומסוגל לפתור במקום בעיות טכניות שעלולות לסכן את בריאות בעלי החיים שבמקום.

המינים שניתן להתיר להחזיק במתקן:
ככלל, גן חיות יוכל לקבל היתר להחזקת כל מגוון המינים.

ב. היתר סוג 2: פינת חי (רמה א')

פינת חי רמה א' היא מתקן פתוח למבקרים המחזיק בתצוגה של חב"מ ועט"מ לשם חינוך לשמירת טבע.

בפינת חי רמה א' צריכים להתקיים תנאים אלו:

1. עליה להפעיל מערך חינוכי מוסדר ובכללו תוכניות כתובות וכן להציג שלטי הסבר על כל תצוגה במתקן.
2. עליה לנהל את אוספי חב"מ ועט"מ על פי תוכנית עבודה רב-שנתית שתתוכנן בהתאם לנספח 8 להלן ולהציגה לרשות על פי דרישתה.
3. עליו לנהל רישום עדכני ומפורט של כלל בעלי החיים במתקן. הרישום כולל מידע אישי, סימני זיהוי, בעלות, היסטוריה דמוגרפית, היסטוריה רפואית ועוד על פי הנחיות הרשות המופיעות במסמך זה למטה. הרישום יתבצע ברמת הפרט. רישום ברמת קבוצה או מין יותר רק במקרים בהם תוצג הנמקה להעדר יכולת זיהוי פרטי.
4. עליה לבצע נתיחה לאחר המוות בכל אירוע מוות של חב"מ ועט"מ שאירע בתחומה, אלא אם ימצא הווטרינר שאין צורך (למשל אם סיבת המוות ברורה או מצב הגופה אינו מאפשר לבצע נתיחה).
5. מקום פינת החי צריך להיות קבוע ועליה להחזיק ברישיון עסק.
6. עליה להיות מוגנת מבריחת בעלי חיים בצורה מותאמת למינים המוחזקים בה.
7. בפינת חי רמה א' יטפל רופא וטרינר קבוע בעל ידע ואמצעים מתאימים. הרופא יעניק טיפולים וטרינריים ובמקרים דחופים יהיה מחויב להגיע בו ביום. הרופא יפעל בהתאם להוראות השירותים הווטרינריים ויהיה שותף לבניית תוכנית העבודה.
8. עליה להעסיק צוות עובדים שבו:
 - א. מטפל אחראי בהיקף משרה מלאה, בעל ניסיון מקצועי של שנתיים לכל הפחות בגידול חב"מ ועט"מ מהמינים הרלבנטיים, והוסמך בהתאם לנספח 7 להלן.
 - ב. מטפל מחליף בהיקף משרה מלאה, בעל ניסיון של שנה לכל הפחות בגידול חב"מ ועט"מ מהמינים הרלבנטיים, והוסמך בהתאם לנספח 7 להלן.
 - ג. איש צוות העוסק בחינוך, הדרכה ותכני השילוט במתקן.

המינים שניתן להתיר להחזיק במתקן:

ככלל, פינת חי רמה א' תוכל להחזיק בנוסף למינים המותרים להחזקה גם במגוון מינים מוגבל של מינים ישראליים, מינים מסוכנים ומינים אחרים בהתאם לנוהלי הרשות.

ג. היתר סוג 3: פינת חי בסיסית (רמה ב')

פינת חי בסיסית היא מתקן פתוח למבקרים, המחזיק בתצוגה של חיות בר לשם חינוך לשמירת טבע.

בפינת חי בסיסית צריכים להתקיים תנאים אלו:

1. עליה להיות פתוחה לקהל.
2. עליה להציג שלטי הסבר על כל תצוגה במתקן.
3. עליה לנהל רישום, סימון וגיליונות טיפול על פי הנחיות הרשות המפורטות במסמך זה.
4. עליה להיות מוגנת מבריחת בעלי חיים בצורה מותאמת למינים המוחזקים בה.

5. בפינת חי יטפל באופן סדיר רופא וטרינר קבוע, ובמקרים דחופים הוא יהיה מחויב להגיע בו ביום. הרופא יפעל בהתאם להוראות השירותים הווטרינריים.
6. עליה להעסיק צוות עובדים הכולל:
 - א. מטפל אחראי בהיקף משרה מלאה בעל ניסיון של שנה לכל הפחות בגידול חיות בר וערכי טבע מהמינים הרלבנטיים או הוסמך בהתאם לנספח 7 להלן.
 - ב. מטפל מחליף בהיקף חצי משרה לכל הפחות, בעל ידע בטיפול במגוון המינים המוחזק במקום.

המינים שניתן להתיר להחזיק במתקן:
ככלל, פינת חי בסיסית תוכל להחזיק בנוסף למינים המותרים להחזקה גם במגוון מוגבל של מינים בהתאם לנוהלי הרשות. לא תותר החזקת מינים מסוכנים ומינים מקומיים (פרט לצבי יבשה מצויים ישראלים ממין *Testudo graeca*).

ד. היתר סוג 4: מקלט לחיות בר ולערכי טבע מוגנים

- מקלט הוא מתקן לשיקום חב"מ ועט"מ.
במקלט צריכים להתקיים תנאים אלו:
1. עליו לנהל את אוספי חב"מ ועט"מ על פי תוכנית עבודה רב-שנתית בהתאם לנספח 8 לנוהל ולהציגה לרשות על פי דרישתה.
 2. עליו לנהל רישום, סימון וגיליונות טיפול רפואי על פי הנחיות הרשות המפורטות במסמך זה.
 3. עליו לבצע נתיחה לאחר המוות בכל אירוע מוות חב"מ ועט"מ שאירע בתחומו, אלא אם ימצא הווטרינר שאין צורך (למשל אם סיבת המוות ברורה או מצב הגופה אינו מאפשר לבצע נתיחה).
 4. עליו לעמוד בקשר עם גופים חיצוניים העוסקים בשמירת טבע או בגידול חיות בר וערכי טבע ולהחליף איתם ידע.
 5. עליו להיות מוגן מבריחת בעלי חיים בצורה מותאמת למינים המוחזקים בו.
 6. במקלט יטפל רופא וטרינר קבוע בעל ידע ואמצעים מתאימים, ובמקרים דחופים הוא יהיה מחויב להגיע בו ביום. הרופא יפעל בהתאם להוראות השירותים הווטרינריים ויהיה שותף לבניית תוכנית העבודה.
 7. עליו להעסיק צוות עובדים שבו:
 - א. מטפל אחראי בהיקף משרה מלאה בעל ניסיון מקצועי של שנתיים לכל הפחות בגידול חיות בר וערכי טבע מהמינים הרלבנטיים, והוסמך בהתאם לנספח 7 לנוהל.
 - ב. מטפל מחליף בהיקף חצי משרה לכל הפחות בעל ניסיון של שנה לכל פחות בגידול חיות בר וערכי טבע מהמינים הרלבנטיים.

המינים שניתן להתיר להחזיק במתקן:
ככלל, מקלט לחב"מ ועט"מ יוכל להחזיק מגוון מינים שהרשות תמצא כי יש צורך לספק להם טיפול, שיקום ומחסה זמני או קבוע.

ה. היתר סוג 5: חי-בר

חי-בר הוא מתקן השייך לרשות. ייעודו העיקרי הוא ריבוי חב"מ ועט"מ מקומיים למטרות שמירת טבע בישראל.

- בחי-בר צריכים להתקיים תנאים אלו:
1. עליו לעסוק בהשבה, באישוש ובשימור חב"מ ועט"מ בארץ ולחו"ל.
 2. עליו להשתתף בפרויקטים מקומיים או בינלאומיים ובדרך זו לתרום לפעילויות המקדמות שמירת טבע.
 3. עליו לנהל את אוספי חב"מ ועט"מ על פי תוכנית עבודה רב-שנתית בהתאם לנספח 8 לנהל ולהציגה לרשות על פי דרישתה.
 4. עליו לנהל רישום, סימון וגיליונות טיפול רפואי על פי הנחיות הרשות המפורטות במסמך זה.
 5. עליו לבצע נתיחה לאחר המוות בכל אירוע מוות של חב"מ ועט"מ שאירע בתחמו, אלא אם ימצא הווטרינר שאין צורך (למשל אם סיבת המוות ברורה או מצב הגופה אינו מאפשר לבצע נתיחה).
 6. עליו לעמוד בקשר עם גופים חיצוניים העוסקים בשמירת טבע או בגידול חיות בר וערכי טבע ולהחליף איתם ידע.
 7. עליו להיות מוגן מבריחת בעלי חיים בצורה מותאמת למינים המוחזקים בו.
 8. בחי-בר יטפל באופן סדיר רופא וטרינר בעל ידע ואמצעים מתאימים, ובמקרים דחופים הוא יהיה מחויב להגיע בו ביום. הרופא יפעל בהתאם להוראות השירותים הווטרינריים ויהיה שותף לבניית תוכנית העבודה.
 9. עליו להעסיק צוות עובדים שבו:
 - א. מטפל אחראי בהיקף משרה מלאה בעל שלוש שנות ניסיון לכל הפחות בגידול חיות בר וערכי טבע מהמינים הרלבנטיים, והוסמך בהתאם לנספח 7 להלן.
 - ב. מטפל מחליף בהיקף משרה מלאה בעל ניסיון של שנתיים לכל הפחות בגידול חיות בר וערכי טבע מהמינים הרלבנטיים, והוסמך בהתאם לנספח 7 להלן

המינים שניתן להתיר להחזיק במתקן:
ככלל, חי-בר יוכל לקבל היתר החזקה לכל מגוון המינים. מגוון המינים שיוחזק בחי-בר ייקבע לפי הצרכים שתגדיר ועדה מקצועית ברשות.

1. היתר סוג 6: מוסד מחקר לניסויים בבעלי חיים

מוסד מחקר לניסויים בבעלי חיים הוא מוסד המוכר על ידי המועצה לניסויים בבעלי חיים ועובד בפיקוחה, בהתאם לחוק צער בעלי חיים (ניסויים בבעלי חיים) התשנ"ד-1994.

המינים שניתן להתיר להחזיק במתקן:
מוסד מסוג זה יוכל להחזיק במיני חב"מ ועט"מ שיאשרו הרשות והוועדה למתן היתרים לעריכת ניסויים בבעלי חיים שהוקמה לפי סעיף 13 לחוק צער בעלי חיים.

2. היתר סוג 7: חוות גידול מסחרית

- חוות גידול מסחרית היא מתקן לריבוי חב"מ ועט"מ למטרות סחר.
1. בחוות הגידול צריכים להתקיים תנאים אלו:
 2. מקום החווה צריך להיות קבוע ועליה להחזיק ברישיון עסק.
 3. עליה להיות מוגנת מבריחת בעלי חיים בצורה מותאמת למינים המוחזקים בה.

4. בחווה יטפל באופן סדיר רופא וטרינר קבוע, ובמקרים דחופים הוא יהיה מחויב להגיע בו ביום. הרופא יפעל בהתאם להוראות השירותים הווטרינריים.
5. עליה להעסיק צוות עובדים שבו:
 - א. מטפל אחראי בהיקף משרה מלאה בעל ניסיון של שנתיים לכל הפחות בגידול חב"מ ועט"מ מהמינים הרלבנטיים.
 - ב. מטפל מחליף בהיקף חצי משרה לכל הפחות בעל ידע מתאים לטיפול במגוון המינים המוחזק במקום.

המינים שניתן להתיר להחזיק במתקן:
ככלל, חוות גידול תורשה להחזיק במינים המותרים להחזקה ולסחר בישראל, חיות בר וערכי טבע ככל שיוכרזו "חיות בר מטופחות", ובמינים אחרים בכפוף לבקשה לחריגה בכתב, אשר תיבחן בוועדת חריגים.

ח. היתר סוג 8: מתקן המשמש לסחר בחב"מ ובעט"מ ובמוצריהם

כל מתקן שבו נעשה מסחר בחיות בר או בחלקים מהן בכל מקום שהוא נמצא, דוגמת דוכן, חנות, דירת מגורים וכדומה.

על החזקת חב"מ ועט"מ המיועדים למכירה במתקן לא יחולו "הוראות לעניין צורת ההחזקה" (פרק ג) מתוך הבנה שבעלי החיים מוחזקים בו לתקופת זמן קצרה בלבד, ולכן מותרת החזקתם במקום בעל שטח מצומצם שאינו עומד בתנאי הגידול הנדרשים ממתקן גידול קבוע. עם זאת המתקן יחויב לעמוד בכל הדרישות של חוק צער בעלי חיים.

המינים שניתן להתיר להחזיק במתקן:
ככלל, במתקן יהיה ניתן להחזיק במינים מותרים להחזקה ולסחר בלבד. בעל היתר סחר שערב כניסתו לתוקף של נוהל זה יחזיק כדין בחיית בר ממין האסור בסחר ויכל להמשיך לקבל היתר החזקה לצורך הצגתה בלבד, ולא לסחר. ההיתר יותנה בהצבת שלט ברור ובולט בצמוד לתצוגה ובו יצוין כי הפרטים בו אסורים בסחר והם לתצוגה בלבד.

ט. היתר סוג 9: מדריך או מטפל בעזרת חב"מ ועט"מ

- מדריך או מטפל בעזרת חב"מ ועט"מ הוא אדם או מתקן הנעזר בבעלי חיים בפעילות חינוכית או טיפולית הדורשת לעיתים שהם יוצאו ממקום החזקתם הקבוע.
- המדריך או המטפל בנוסף להיתר הרשות צריך לפעול על פי תנאים אלו:
1. עליו להחזיק בהיתר לפעילות זו מטעם הממונה על חוק צער בעלי חיים במשרד החקלאות.
 2. עליו להיות מצויד בכלובי העברה העומדים בדרישות חוק צער בעלי חיים ומותאמים למספר החיות.
 3. על המדריך או המטפל להסתייע באופן סדיר ברופא וטרינר קבוע הפועל בהתאם להנחיות השירותים הווטרינריים.

המינים שניתן להיתר להחזיק במתקן או אצל מטפל או מדריך בעזרת חב"מ ועט"מ: בעל היתר זה יקבל היתר החזקה לפעולות הדרכה וטיפול באמצעות או בשילוב המינים המותרים להחזקה בלבד. היתר מסוג זה יכול להינתן גם לגני חיות ולפינות חי (בנוסף להיתר החזקה לחב"מ ועט"מ) כדי שיוכלו לנייד חלק מחיות הבר וערכי הטבע שברשותם לצורך הדרכה וטיפול. על החזקת חיות הבר בזמן הפעילות (ורק בזמן הפעילות) לא יחולו הוראות פרק ג' במסמך זה מתוך הבנה כי בעלי החיים מוחזקים לתקופת זמן קצרה בלבד, ולכן החזקתם מותרת במקום בעל שטח מצומצם שאינו עומד בתנאי הגידול הנדרשים ממתקן גידול קבוע. עם זאת, המתקן מחויב לעמוד בכל הדרישות של חוק צער בעלי חיים.

י. היתר סוג 10: מגדל מיוחד

מגדל מיוחד הוא מגדל פרטי שיכול לקבל היתר להחזקת מינים שאינם מינים מותרים להחזקה, וככלל הם אסורים להחזקה בידי אדם פרטי. סיווג זה יינתן למגדלים מעטים בעלי ידע וניסיון מקצועי בגידול חיות בר מהמינים הרלבנטיים. למען הסר ספק מדובר בגידול שהינו לצורכי תחביב, למטרות אקדמיות או בגידול של מין שיש לרשות עניין לגדלו בתנאים שהמגדל המיוחד יכול לספק, ובכל מקרה לא מדובר בגידול למטרות סחר. כל בקשה להיתר העברה של פרט ממין אסור בהחזקה פרטית למגדל מיוחד תיבחן על ידי ועדה מיוחדת, שתורכב מנציג חטיבת המדע ונציג חטיבת האכיפה ברשות. יובהר כי מספר ההיתרים למגדלים מיוחדים חדשים בישראל יוגבל. היתר למגדלים חדשים יהיה חייב בהצדקה משיקולי שמירת טבע או משיקולי חינוך או ייבחן בוועדת החריגים לאחר שתוגש בקשה בכתב.

אדם המבקש לקבל היתר זה צריך לעמוד בכל התנאים הבאים:

1. עליו להחזיק בפרטים ממקור ידוע ושהעברתם לידיו אושרה מראש ובכתב על ידי הרשות.
2. עליו להחזיק בהיתר מהרשות להחזקת חב"מ ועט"מ ממינים דומים, בעלי דרישות החזקה דומות, בחמש השנים שקדמו להגשת הבקשה לקבלת היתר "מגדל מיוחד". אדם אשר במועד כניסת מסמך זה לתוקף מחזיק כדין בחב"מ ואו עט"מ שאינו ברשימת המינים המותרים בהחזקה פרטית לא יידרש לעמוד בתנאי זה.
3. במתקן המשמש לסחר לא יוחזקו חב"מ ועט"מ מהמינים האסורים בסחר.
4. על המתקן שברשותו להיבדק על ידי הרשות ולהימצא מתאים למינים הרלוונטיים מבחינת תנאי החזקתם.
5. עליו לנהל רישום, סימון וגיליונות טיפול רפואי על פי הנחיות הרשות המפורטות במסמך זה.
6. במתקן שברשותו יטפל באופן סדיר רופא וטרינר והוא יפעל בהתאם להוראות השירותים הווטרינריים.
7. עליו לדווח מייד על כל אירוע תחלואה ומוות של חיות שבמתקן.
8. עליו לבצע נתיחה לאחר המוות בכל אירוע מוות של חיית בר שאירע בתחמו, אלא אם ימצא הווטרינר שאין צורך (למשל אם סיבת המוות ברורה או מצב הגופה אינו מאפשר לבצע נתיחה).

9. מתקני ההחזקה שברשותו יהיו מוגנים מבריחת בעלי חיים בצורה מותאמת למינים המוחזקים בהם.
10. עליו לנהל את מצאי חיות הבר על פי תוכנית העבודה והיא תוצג לרשות על פי דרישתה.
11. עליו להשתלם בהשתלמות ייעודית, כמפורט בנספח 9.
12. חמש שנים מערב יום בקשת ההיתר לא הורשע או גמר עונש מאסר בשל עבירות לפי החוק להגנת חיית הבר, חוק גנים ושמורות או חוק צער בעלי חיים בעבירות הנוגעות לפגיעה בבעלי חיים או בעבירה של החזקה, סחר או העברה של חב"מ ועט"מ ללא היתר. לא נשלל או הותלה לו היתר החזקה ו/או סחר לצמיתות או שהוא מצוי בתקופה בה נשלל ממנו היתר להחזקה ו/או סחר בחב"מ ועט"מ.

יא. היתר סוג 11: מגדל פרטי

מגדל פרטי הוא אדם המחזיק חב"מ ועט"מ להנאתו הפרטית ולא למטרות סחר. המגדל הפרטי יוכל להחזיק במינים המותרים להחזקה בלבד. החזקת יותר מ-30 פרטים (למעט אם כולם מפורטים בהיתר הכללי) תותנה בקבלת היתר סחר (היתר סוג 8), אלא אם המחזיק בחיות יצהיר כי אינו סוחר בחיות ויתחייב בכתב לא לסחור בחיות בר בעתיד ללא היתר מהרשות. יובהר כי סחר בחב"מ ועט"מ מחייב היתר ייעודי נפרד.

יב. היתר סוג 12: אקווריום תצוגה (Sea World / Aquarium Zoo)

- אקווריום תצוגה הוא מתקן פתוח לביקור הציבור הרחב ובו תצוגה של חיות בר ושל ערכי טבע מימיים לשם חינוך, שימור וחקר מינים. מתקן מסוג זה יוכר ויידרש בהיתר נפרד אם יש בו מכלי מים בנפח כולל גדול מ-200 קוב, גם אם הוא חלק ממסד אחר (למשל גן חיות).
- אקווריום תצוגה צריך לעמוד בתנאים הבאים:
1. עליו להפעיל מערך חינוכי מוסדר, ובכללו תוכניות כתובות וכן להציג שלטי הסבר על כל תצוגה במתקן.
 2. עליו להשתתף בפרויקטים מקומיים או בינלאומיים ולתרום לפעילויות המקדמות שמירת טבע.
 3. עליו לנהל את אוספי חיות הבר על פי תוכנית עבודה רב-שנתית בהתאם לנספח 8 להלן ולהציגה לרשות על פי דרישתה.
 4. עליו לנהל רישום פרטים וגיליונות טיפול רפואי לכל מכל ולכל פרט, אם אפשר, על פי הנחיות הרשות המפורטות במסמך זה. הרישום יעשה בעזרת תוכנת מחשב ייעודית.
 5. עליו לבצע נתיחה לאחר המוות בכל אירוע מוות של חיית בר או ערך טבע מוגן שאירע בתחומו, אלא אם ימצא הווטרינר או מומחה רלוונטי (שהרשות אישרה) שאין צורך (למשל אם סיבת המוות ברורה או מצב הגופה אינו מאפשר לנתחה).
 6. עליו להחזיק במרפאה שתאפשר טיפולים וניתוחים בסיסיים, בהתאם למגוון המינים במקום.
 7. עליו להחזיק באמצעים הנדרשים לביצוע בדיקות איכות מים.
 8. באקווריום יהיה מתקן הסגר המסוגל לקלוט ולאקלם בעלי חיים מימיים חדשים וגם לטפל בבעלי חיים מימיים פגועים מתוך התצוגות בתוך מכלי בידוד וטיפול. ניקוז

- המים ממתקן ההסגר יופרד ממערכת זרימת המים של האקווריום באופן שימנע העברה של גורמי מחלות בתוך המתקן ומחוצה לו.
9. מקום המתקן צריך להיות קבוע ועליו להחזיק ברישיון עסק.
10. עליו להשתייך לארגון מקומי או בינלאומי של גני חיות ואקווריונים להחליף ידע עם גופים חיצוניים העוסקים בשמירת טבע או בגידול חיות בר וערכי טבע. ארגונים העונים על הגדרה זו יאושרו על ידי הרשות לאחר בחינת תנאי הקבלה לחברות בארגון ובדיקה כי מדובר בארגון פעיל. רשימת ארגוני גני החיות והאקווריונים המוכרים לצורך זה על ידי הרשות תפורסם באתר האינטרנט של הרשות ותעודכן לפי צורך.
11. עליו להיות מוגן מבריחה של בעלי חיים מן המתקן או מיציאתם ממנו (למשל אל הים) בצורה מותאמת למינים המוחזקים בו, ובעל אמצעי אבטחה מפני גניבות בכל שעות היממה.
12. עליו לוודא שכל הנוזלים היוצאים מהמתקן יסוננו ויחוטאו בהתאם להנחיות הרשות ובכפוף להיתרי הרשויות ולכל דין אחר בעניין זה.
13. עליו להעסיק צוות עובדים שבו:
- א. מנהל כללי בהיקף חצי משרה לכל הפחות.
 - ב. מטפל אחראי בהיקף משרה מלאה בעל חמש שנות ניסיון מקצועי לכל הפחות בגידול או בטיפול בחיות בר ובערכי טבע מהמינים הרלבנטיים (מינים מימיים), והוסמך בהתאם לנספח 8 או 9 להלן.
 - ג. מטפל מחליף בהיקף משרה מלאה בעל שלוש שנות ניסיון לכל הפחות בגידול חיות בר וערכי טבע מהמינים הרלבנטיים (מינים מימיים), והוסמך בהתאם לנספח 8 או 9 להלן.
 - ד. רופא וטרינר במקום או זמין לקריאה בכל עת. הרופא יפעל בהתאם להוראות השירותים הווטרינריים ויהיה אחראי להכנת תוכנית טיפולים ושותף בבניית תוכנית העבודה.
 - ה. מנהל אוסף זואולוגי בעל תואר אקדמי רלוונטי או בעל יותר מ-5 שנות עבודה במתקן המטפל במגוון מינים דומה. על מנהל האוסף להיות שותף בבניית תוכנית העבודה.
 - ו. איש צוות העוסק בחינוך ובפיתוח תוכניות הדרכה ותכני השילוט במתקן. על התוכניות לעסוק גם בשמירת טבע.
 - ז. צוות העוסק בהדרכה.
 - ח. צוות טכני זמין לקריאה בכל עת ומסוגל לפתור במקום בעיות טכניות שעלולות לסכן את בריאות בעלי החיים שבמקום.
 - ט. צוות צוללים: אם יש מכלים (ובהם בעלי חיים) שתחזוקתם והטיפול בהם דורשים צלילה, יש להחזיק במקום צוות צוללים או צוות צוללים יהיה זמין לקריאה בכל עת ויפעל לפי הצורך.

המינים שניתן להתיר להחזיק במתקן:
ככלל, אקווריום יוכל לקבל היתר החזקה לכל מגוון המינים המימיים בהתאם למדיניות ולנוהלי הרשות.

יג. היתר סוג 13: תחנת מעבר לחב"מ ולעט"מ פגועים

תחנת מעבר לחיות בר היא מתקן שנועד לשפר את הטיפול בחיות בר פגועות ולהקל על הפקח האזורי ולסייע בעבודתו. המתקן ישמש תחנה זמנית להחזקת חיות בר פגועות עד להעברתן לבית החולים לחיות בר או למתקן החזקה או טיפול אחר, בהתאם להנחיות הרשות. תחנת מעבר תפעל בהתאם לנוהל הרשות לעניין זה והיתר עבור תחנה יינתן בהתאם לצורכי מנהל מרחב עובד הרשות ולבקשתו, לאחר שנציגי חטיבת מדע ואכיפה ברשות יבחנו את המתקן ויאשרו שימוש בו. היתר כזה יכול שיינתן לבעל היתר קיים עבור מתקן קיים או מתקן חדש.

המינים שניתן להתיר להחזיק במתקן: ככלל, תחנת מעבר תוכל להחזיק באופן זמני במגוון מינים מן המינים המצוינים במסמך נוהל העברת חיות בר פגועות. היתר ההחזקה שיינתן למתקן הוא רק להחזקה זמנית בטרם העברה של חב"מ ועט"מ לטיפול, ואינו מחליף היתר להחזקת מיני חב"מ ועט"מ או מוצריהם דרך קבע.

פרק ג: הוראות לעניין צורת ההחזקה

בפרק זה מפורטים עוד תנאים שעליהם להתקיים בכל סוג מתקן כדי לקבל היתר להחזקת חיות בר בשבייה. הרשות תהיה רשאית להוסיף להיתר תנאים או לקבוע בו תנאים אחרים בהתאם לנסיבות העניין.

התצוגה: מבנה, הרכב, טיפול ורווחה

א. המבנה הפיזי של התצוגה

1. המבנה, הריהוט שבתוכו וכן מחסות ואמצעי תיחום יותאמו למין ולמספר הפרטים המוחזקים במתקן כדי להבטיח את שלומם ואת בטיחותם.
2. דלת הכניסה למכלאות ולכלובים שבמתקן תהיה בעלת מנגנון בטיחות שימנע בריחה בעת פתיחתה (למשל דלת כפולה).
3. בכל מכלאה או כלוב יהיה צד אחד אטום לכל הפחות, כדי לתת לחיה תחושה שיש לה עורף בטוח.
4. התצוגה תאפשר לחיה לנוע בחופשיות במרחב ויהיה בה מקום מסתור שבו תוכל לשהות בבטחה.
5. גודל ומבנה התצוגה יאפשרו לחיית הבר התנהגות טבעית לבני מינה: תנועה, פעולה או תנוחה טבעית לה לרבות תעופה, הליכה, ריצה, דילוג, התפלשות בעפר, שחייה או טבילה במים, עמידה על מוט או על ענף, משחק והסתתרות. כל זה ייבחן לפי צרכי בעלי החיים שבגדרה.
6. המצע שבתחתית הכלוב יותאם לבעל החיים שבו.
7. הניקוז בתצוגה יבטיח הוצאה יעילה של עודפי המים.
8. ביוב פתוח (למעט ניקוז שטח התא) לא יהיה נגיש לבעל החיים.
9. הטמפרטורה, האוורור, הלחות, התאורה וההצללה יותאמו לצורכי המין.

10. תתאפשר יציאה לאזור חשוף לשמש ולאוויר צח ביום או בלילה לפי צורכי המין. במקרים חריגים יהיה ניתן להסתפק באמצעים מלאכותיים מתאימים.
11. הריהוט יספק לבעל החיים מחסה מתנאי הסביבה (שמש, רוח, קור וגשם) וייתן אפשרות מסתור מבעלי חיים אחרים בתצוגה. ריהוט יהיה גם מתקנים כגון מחילות, בריכות, חבלים ונדנדות, החיוניים להתנהגות הטבעית של החיה ולהעשרת סביבתה לשם מניעת מצוקה משעמום.
12. אם תוכנית העבודה מתירה רבייה בתצוגה יוכן ריהוט מתאים להורים ולצאצאים, ותנאי התצוגה (טמפרטורה וכיוצא בזה) יותאמו לצורכיהם.
13. תהיה תחזוקה שוטפת של הכלובים והמכלאות, והריהוט ירוענן בהתאם לצורכי החיה.
14. תוכן למין תוכנית העשרה שתבטיח מתן גירויים סביבתיים ומניעת שעמום.
15. תימנע יציאה לא מבוקרת של חב"מ ועט"מ ממתקן התצוגה שבו הם מוחזקים.

ב. הרכב התצוגה

1. הרכב הקבוצה (יחס זוויגים, עירוב גילאים) וגודלה יותאמו למבנה החברתי של המין ולתנאי התצוגה, בהתחשב בתוכנית בקרת הרבייה של המתקן.
2. יהיה ניתן לקיים תצוגות מעורבות ובהן כמה מינים. תצוגה מעורבת תהיה מתוכננת בקפידה, בעיקר בהיבטים התנהגותיים ומבחינת האינטראקציות וההתאמה בין המינים, וכן מבחינת היכולת לעמוד בדרישות של תנאי סביבה מתאימים לכל מין ובדרישות הפיזיולוגיות והוטרניריות הקשורות ברגישויות שונות של מינים שונים.
3. מספר הפרטים של כל מין בתצוגה יהיה בהתאם לצרכי חיית הבר והנחיות הרשות במידה וניתנו.

ג. תזונה

1. המחזיק בבעלי חיים יהיה חייב לדאוג להם למזון מתאים ואיכותי ממקורות קבועים.
2. התזונה תותאם לצורכי כל מין והצוות המקצועי של המתקן יבקר אותה.
3. תסופק תזונה מתאימה לפרטים בעלי צרכים ייחודיים כגון היריון, טיפול בצאצאים, טיפול רפואי.
4. יובטח כי לכל פרט בתצוגה תהיה גישה למזון ולמים.
5. אופן נתינת המזון יותאם ליכולת הפרט והמין. יש לעודד בבעל החיים התנהגות של שיחור מזון טבעי כדי שישקיע זמן ומאמץ בחיפוש אחר מזונו.
6. במקום יוחזק מלאי מזון שיספק את צורכי המתקן יומיים לפחות.

ד. שמירה על ניקיון והיגיינה

1. כלי האוכל והמים ינוקו יום יום.
2. פסולת תסולק מתוך הכלובים והמכלאות ומסביבתם, והמצע יחודש תדיר ולפי צורכי מיני בעלי החיים המוחזקים במקום.
3. הכלובים והמכלאות ינוקו בתדירות מספקת לפי צורכי בעלי החיים שבהם.
4. לפני אכלוס מחדש של כלוב או של מכלאה שהיו בשימוש ייעשה ניקיון יסודי וכן חיטוי והחלפת מצע לפי הצורך.

הטיפול הוטרנירי

א. היתר מסוג 1 (גן חיות):

1. המתקן יהיה חייב להחזיק חדר טיפולים מצויד בצויד לאבחון, לטיפול דחוף ולניתוחים בסיסיים בבעלי החיים שבמקום (מכשיר רנטגן, מכונת הרדמה, שולחן ניתוחים, אוטוקלב וכדומה).
2. במקום יהיה מתקן בידוד ואשפוז שיש בו כדי להכיל חיות מספר ומגוון מינים בהתאם לצורכי המקום.
3. הרופא הוטרנירי של המקום יכין תוכנית שנתית לטיפולים מונעים ולחיסונים ולבדיקות בהתאם להנחיות השירותים הוטרניריים (ראו נספח 4). כמו כן התוכנית תענה על הדרישה לסימון חב"מ ועט"מ (בהתאם לנספח 5). התוכנית תצורף לדיווח השנתי הנדרש לחידוש היתרי ההחזקה של המקום.
4. הטיפולים הרפואיים יעשו על ידי הרופא הוטרנירי או בפיקוחו הצמוד.

ב. היתרים סוג 2, 3, 4, 5, 7 (פינות חי, מקלט לחב"מ ועט"מ, חי-בר, חוות גידול מסחרי)

1. יוקצה חדר מתאים לטיפול חירום ולטיפולים שוטפים. החדר יהיה מצויד בשולחן טיפולים או ניתוחים ובצויד רפואי.
2. במקום יהיה מתקן בידוד ואשפוז שיוכל להכיל חיות בהתאם למגוון ולמספר המינים במקום.
3. הרופא הוטרנירי במקום יכין תוכנית שנתית לטיפולים מונעים ולחיסונים ולבדיקות. כמו כן התוכנית תענה על הדרישה לסימון חב"מ ועט"מ (בהתאם לנספח 5). התוכנית תצורף לדיווח השנתי הנדרש לחידוש היתרי ההחזקה של המקום.
4. הטיפולים הרפואיים יעשו על ידי הרופא הוטרנירי או בפיקוחו הצמוד.

ג. חנויות לממכר חב"מ ועט"מ:

1. תוקצה פינה מתאימה לטיפול חירום, לטיפול רפואי ולבידוד בהתאם לסוגי בעלי החיים.
2. הטיפולים הרפואיים יעשו על ידי רופא וטרינר או בפיקוחו הצמוד.

פרק ד: הוראות לעניין ניהול

א. רבייה

- תוכנית הרבייה תועבר לאישור הרשות. התוכנית היא תנאי לקבלת היתר החזקה והיא תוצג לרשות לביקורת בכל עת על פי דרישתה. התוכנית תידרש לעניינים אלה:
1. מספר מרבי של פרטים שניתן להחזיק במקום ייקבע לכל מין של חב"מ ועט"מ המוחזק במתקן. מספר הפרטים יוגבל בהתאם לתנאי ההחזקה והרבייה במקום.

2. תימנע רבייה של מינים האסורים בסחר אלא אם תמצא הרשות כי מתקיימים התנאים הבאים:

- א. הרבייה תורמת לשמירת טבע בארץ או בחוץ לארץ.
- ב. לצאצאים שייולדו יובטח מקום החזקה שאושר מראש על ידי הרשות. בהיעדר מקום מאושר מראש לקבלת פרטים עודפים תיעצר הרבייה עם הגיעה למספר היעד.
3. הגבלת הרבייה תיעשה באחריות ובמימון בעל ההיתר (ראו פירוט שיטות בנספח 6).

ב. רישום, סימון ודיווח

1. כל המחזיק בחב"מ ועט"מ ינהל רישום עדכני ומדויק של כל הפרטים שברשותו. הרישום ייעשה ברמתהפרט (למעט מקרים חריגים שבהם ניהול רישום פרטני עלול לסכן את בעלי החיים או קשה מאוד מבחינה טכנית. במקרים אלו תוגש בקשה מנומקת לניהול רישום עבור קבוצות או מינים מסוימים והרשות תאשרה בהתאם לצורך). ברישום יצוינו שם המין (שם מדעי ועממי- עברי ואנגלי- ככל שישנם), זוויג, תאריך לידה, פרטי ההורים, סימנים מזהים (טבעיים ומלאכותיים), לידות, בקיעות, השרצות, אירועים רפואיים חריגים והטיפולים שניתנו לכל פרט. אם הפרט אינו יליד המקום יתווסף לרישום גם מקור הפרט, ההיסטוריה הדמוגרפית ככל שידועה ותאריך הגעתו למתקן.
2. במות החיה יצורף לרישום דוח של רופא וטרינר ובו פירוט סיבת המוות.
3. כל העברה של חב"מ ועט"מ אל המתקן וממנו תתועד ברישומים, נדגיש כי ישנם מינים עבורם נדרש היתר העברה מאת הרשות מראש.
4. במקרה הגעה של חב"מ ועט"מ ללא היתר העברה מראש, ממינים שאינם מהמינים המותרים להחזקה, כגון הבאה של חיות בר פצועה על ידי אזרח או מסירה של חיות בר שנמצאה וכדומה- יש לדווח על כך למוקד רשות הטבע (בטלפון 3639*) ובדוא"ל למחלקת היתרים ברשות ולפעול בהתאם להנחיות שיינתנו על ידם.
5. דיווח על אירוע תמותה ייעשה בטופס ייעודי באתר האינטרנט של הרשות ויועבר למחלקת היתרים ברשות בתוך 30 יום מיום המוות. לטופס יצורף דוח של רופא וטרינר ובו פירוט סיבת המוות.
6. כל אירוע רפואי חריג (דוגמת התפרצות מחלה מידבקת, הרעלה או מחלה על רקע מטבולי) ידווח מייד לווטרינר הרשות.
7. חב"מ ועט"מ בתצוגות יסומנו בהתאם להנחיות הרשות (נספח 5).
8. כל בעל היתר ידווח לרשות מידי שנה על המצאי המדויק של החב"מ ועט"מ ומוצריהם שבחזקתו, נציין כי דרישה זו מהווה תנאי לחידוש היתר החזקה, אשר יש לחדשו כחודשים טרם פג תוקפו, לרב מידי תחילת שנה לועזית (1 בינואר).
9. בדוח יפורטו כל מיני החב"מ ועט"מ המוחזקים במתקן וכן הגידול במספר הפרטים (לידות, השרצות ובקיעות) או ההתמעטות במספרם (תמותות והעברות) בשנה האחרונה. הדיווח ייעשה דרך פורטל מקוון ייעודי של הרשות.
10. המתקן ישמור את כל הרישומים וההיתרים שבע שנים ויהיה מוכן להציגם לרשות בכל עת על פי דרישתה.

ג. העברת חיות בר וערכי טבע מוגנים מחזקת אדם לאדם אחר

העברת חב"מ ועט"מ תיעשה באופן המתאים לצורכי המין המועבר ובהתאם להנחיות המפורטות בנספח 3. כל העברה של חב"מ ועט"מ שאינם ברשימות המינים המותרים בהחזקה תיעשה אך ורק לאחר קבלת היתר העברה ובכפוף להוראות שבנספח 3 למסמך זה. בהיתר ההעברה יצינו מקור החב"מ והעט"מ והיעד. גם המקבל וגם המוסר יהיו חייבים להחזיק ברשותם העתק של היתר ההעברה.

ד. ניווד חיות בר להדרכה ולטיפול

מדריך או מטפל בעזרת חב"מ ועט"מ (היתר סוג 9) יוכל לקבל "היתר ניווד קבוע" לניוד של חב"מ ועט"מ כל השנה. יובהר כי גם ניווד של חב"מ ועט"מ ממינים המותרים להחזקה על ידי מטפל או מדריך יהיה מותנה בקבלת היתר ניווד קבוע.

ה. דיווח על אירועי בריחה או גניבה

1. כל אירוע בריחה או גניבה של חב"מ ועט"מ ידווח בכתב בדואר אלקטרוני לאגף להגנה על החי והצומח ברשות לא יאוחר מ-72 שעות מזמן האירוע. הדיווח ייעשה בטופס ייעודי באתר האינטרנט ובפורטל ההיתרים של הרשות.
2. אירוע בריחה או גניבה של חב"מ ועט"מ ממין מסוכן ידווח מייד בטלפון למוקד הרשות (בטלפון *3639) ולפקח הרשות האזורי.

נספחים

נספח 1: "הרשימה הלבנה"

מיני חב"מ ועט"מ המותרים בייבוא ובסחר בישראל. הרשימה הלבנה תתעדכן מעת לעת והיא מופיעה באתר האינטרנט של הרשות בקישור:

<http://www.parks.org.il/ConservationAndHeritage/LawAndEnforcement/enforceablepermits%20רשימה%20לבנה%20עופות2014-4-201.pdf>

פירוט מיני עט"מ ימיים המותרים בייבוא ובסחר בישראל ניתן למצוא במדיניות היבוא והסחר של דגי מים מתוקים ישראל, בקישור:

<http://www.parks.org.il/ConservationAndHeritage/LawAndEnforcement/Regulation/fish.pdf>

נספח 2: הגדרת מינים מסוכנים

מינים מסוכנים הם חב"מ ועט"מ העלולים לפגוע פגיעה חמורה בבני אדם מארס, מפוטנציאל לפגיעה גופנית מתכונות גופניות (שיניים, טופרים וכדומה), מפוטנציאל להתנהגות תוקפנית, ועוד. מדובר בקבוצות אלה: בעלי ארס מסוכן לאדם (ערכי טבע כגון דגים ארסיים, חסרי חוליות ארסיים וחיות בר בעלות ארס, בעיקר זוחלים ארסיים), זוחלים

גדולים באורך 2.5 מ' ויותר, פרסתנים גדולים (מינים שפרטיהם עשויים לשקול יותר מ-30 ק"ג), קנגוראים (3 מיני הקנגרו הגדולים: אפור מזרחי, מערבי ואדום), קופאים (למעט מרמוסטיים), עופות דורסים מגודל בינוני ויותר (פרט בוגר עשוי לשקול יותר מ-2 ק"ג), ועופות קרקע גדולים מקבוצת ה-Ratites (דוגמת קזואר). מינים אחרים יוגדרו מסוכנים בכפוף לבחינת מסוכנותו של המין והנספח יתעדכן לפי הצורך.

נספח 3: הנחיות להעברת חב"מ ועט"מ (בתוך הארץ)

1. על ארגז ההעברה להיות מותאם לסוג בעל החיים. למשל ארגז להעברת פרסתנים צריך להיות צר דיו כדי לתמוך בצידי גוף החיה, להגביל את תנועתה ולמנוע ממנה להסתובב. הנחיות בקשר למבנה ארגז ההעברה (צורה, מבנה, ממדים, סוג החומר וחוזקו, פתחים, ציפוי הרצפה, מספר חורי אוורור ומיקומם וכדומה) נסמכות על הנחיות ארגון חברות התעופה הבינלאומי (YATA). ניתן לקבל הנחיות פרטניות בקשר לארגזים למינים המבוקשים ממחלקת ההיתרים ברשות.
2. ייעשה שימוש ברכב מתאים בעל אפשרות לאוורר אותו ולספק לבעל החיים הצללה או מחסה מרוח לפי הנדרש.
3. ההעברה תיעשה בעיתוי מתאים ובטמפרטורה מתאימה. בעל חיים המוחזק בארגז רגיש מאוד לטמפרטורת הסביבה. בימים חמים יועברו בעלי חיים בשעות הלילה או בשעות הבוקר המוקדמות או ברכב ממוזג.
4. תכנון ההעברה, לרבות החלטה אם להשתמש בהרדמה ובחומרי הרגעה, יענה על צרכי בעלי החיים וייעשה בפיקוח וטרינר.

נספח 4: הנחיות לטיפול רפואי מונע

קישור לאתר השירותים הווטרינריים: <http://www.vetserv.moag.gov.il/vet>

נספח 5: הנחיות לסימון חב"מ ועט"מ בשבייה

1. מינים מסוכנים (חוץ מזוחלים, מדו-חיים ומערכי טבע מימיים) יסומנו בסימון תת-עורי בשבב אלקטרוני על פי התקן כמפורט בקישור: http://www.vtr.moag.gov.il/vtr/DogCenter/pdf/hozer_shvavim_menahel.pdf
 2. פרסתנים יסומנו עד כמה שאפשר בסימון כפול: בשבב אלקטרוני (חובה) ובסימון ויזואלי (כגון תג אוזן).
 3. עופות ממינים המצוינים בנספח I של אמנת CITES ומשקלם בבגרות צפוי להיות 250 ג' ויותר יסומנו בטבעות סגורות בגודל מתאים או בשבב.
 4. עופות ממינים המצוינים בנספח I של אמנת CITES ומשקלם בבגרות צפוי להיות פחות מ-250 ג' יסומנו בטבעות סגורות בגודל מתאים.
 5. עופות דורסים: טבעת רגל עם מספר זיהוי.
פירוט המלצות על גודל טבעות למיני בעלי כנף ניתן למצוא במרשתת, למשל באתרים אלו:
א. <http://www.achughes.com/AC-Hughes-bird-ring-size-guide.htm>
ב. <http://www.birdbands.com/birdlist/index.html>
ג. <http://www.britishbirdcouncil.com/ring-chart>
- פטור מסימון יינתן במקרים מיוחדים שבהם פעולת הסימון עלולה להעמיד חב"מ ועט"מ בסכנה מיוחדת. לשם קבלת פטור תוגש בקשה בכתב והיא תיבחן על ידי ועדת חריגים.

נספח 6: הנחיות להגבלת רבייה של חב"מ ועט"מ

- הגבלת רבייה של חב"מ ועט"מ תיעשה בדרך אחת או יותר מדרכים אלו:
1. החזקת פרטים בני זוויג אחד בלבד.
 2. הפרדה פיזית בין זוויגים שונים במתקני האחזקה.
 3. סירוס או עיקור הפרטים.
 4. ניתוק צינור זרע בפרטים שבהם חשוב המשך הממשק ההורמונלי, דוגמת איילים שבהיעדר סטטוסטרון יסבלו מפגיעה בתהליך חילוף הקרניים, או במינים חברתיים שבהם חשוב לשמור על המבנה החברתי.
 5. שימוש בשיטות כימיות או ביולוגיות הפוגעות בתהליכי הרבייה. יש שתלים וחומרים הניתנים להזרקה.

נספח 7: ההשתלמות הנדרשת להכרה ב"מטפל מוסמך"

אלה התנאים להכרה ב"מטפל מוסמך": קורס של 40 שעות אקדמיות לכל הפחות ובו יילמדו נושאים אלו: סיסטמטיקה של עולם החי, ביולוגיה של חולייתנים, התנהגות בעלי חיים, תזונה ומחלות של בעלי חיים (כולל זואונוזות), טיפול בסיסי בבעלי חיים, תכנון תצוגה של בעלי חיים, אימון בעלי חיים, העשרות סביבתיות בתצוגת בעלי חיים, שמירת טבע וההיבט החוקי של החזקת בעלי חיים. לא פחות מ-4 שעות יוקדשו לסירוס ולעבודה מעשית. תנאי להכרה בהכשרה יהיה ציון עובר בבחינה בתום הקורס. בין המרצים והמדריכים בקורס יהיו וטרינר בעל חמש שנות ניסיון לפחות בטיפול בחיות בר, מטפל בעל חמש שנות ניסיון לפחות בטיפול בחיות בר ובעל ניסיון מעשי באימון חיות בר ובהחזקתן, וכן זואולוג ונציג הרשות. הקורס יילמד במוסדות שהרשות תכיר בהם, רשימת המוסדות המוכרים לצורך זה תפורסם באתר הרשות ותתעדכן מעת לעת בהתאם לצורך.

נספח 8: תוכנית עבודה

תוכנית מקצועית ובה פירוט ותכנון רב-שנתי של נושאים אלו:

1. ניהול תקציבי.
2. מצבת כוח אדם.
3. סרטוט מדויק וציון המידות של המתקן כולו ושל מתקני ההחזקה שבו. אם יש כוונה להרחיב את המתקן ו/או לשנותו, יש להכין סרטוט חדש.
4. מפרט תזונה ובו פירוט דיאטה בהתאם לתזונה הנדרשת לחב"מ ועט"מ.
5. פירוט מגוון מיני חב"מ ועט"מ שיוחזקו במקום, לרבות יעדים ארוכי טווח.
6. תכנון רבייה רב-שנתית.
7. תוכנית חינוכית למערכי הדרכה כתובים ולתוכני שלטי הסבר ומידע.
8. תיק ניהול סיכונים (כמפורט בנספח 10 במסמך זה).

נספח 9: ההשתלמות הנדרשת להכרה ב"מטפל מיוחד"

אלה התנאים להכרה ב"מטפל מיוחד": סיום בהצלחה של השתלמות של 8 שעות אקדמיות שתינתן על ידי הרשות או מטעמה, ובה יילמדו נושאים אלו: חוקים ותקנות בנושא החזקת חב"מ ועט"מ, שמירת טבע, תכנון רבייה, הנחיות רישום וסימון עט"מ וחב"מ, מחלות בעלי חיים (כולל זואונוזות), ואימון והעשרות סביבתיות בתצוגת בעלי חיים.

נספח 10: הנחיות לכתיבת תיק ניהול סיכונים

תיק ניהול סיכונים נועד לקבוע פעולות שיש לנקוט למניעת סכנה מבעל חיים מסוכן או לבעל חיים מסוכן בשגרה וכן סדר פעולות שיש לנקוט בחירום. בתיק יוצגו נהלי בטיחות בעבודה עם חב"מ ועט"מ בפירוט לכל תצוגה ותצוגה בה מוחזקים מינים העלולים להוות סכנה למטפל ו/או לקהל. תיק ניהול הסיכונים ידון בנושאים הבאים:

1. מניעת בריחה וגניבה.
2. מניעת פגיעה במטפלים.
3. מניעת פגיעה בקהל, כולל אמצעי בטיחות והגנה המוחזקים במקום לשם כך (כגון רובה צייד, רובה הרדמה, חומרי הרדמה) ונהלי השימוש בהם.
4. נהלי הבטיחות בזמן הטיפול בבעל החיים בשגרה.
5. הפעולות שיש לנקוט במקרי חירום.
6. רשימת אנשי קשר וטלפונים בחירום.
7. בקרה שגרתית על בטיחות המתקן. יש להציג דוח בקרה תקופתי.
8. נוהל בריחת חיה מסוכנת המתורגל פעמיים בשנה לפחות. יש להציג דוח ביצוע תרגיל ומסקנות.
9. תכנית פינוי הגן ממבקרים בעת אירועי חירום.

תיק ניהול הסיכונים יועבר לבחינה ולאישור הרשות, באישורו ובחתימתו של מנהל המתקן ובעל ההיתר. עותק של תיק ניהול הסיכונים יוחזק במתקן במקום בולט וזמין לעיון. עבור גן חיות (היתר סוג 1): יש להציג תכנית בטיחות מאושרת על ידי יועץ בטיחות ובחתימתו עבור כל תצוגה בה מתוכנן להיות או מוחזק בהווה מין מסוכן.